

GEGEVENS

Kalksteen
22.6 x 43.5 x 4.8
1922

DRUKSTEEN A. VAN GENECHTEN S.A.

SPEELKAARTENMUSEUM

SPEELKAARTEN VOOR INDIA

Omstreeks 1922 drukte de Turnhoutse firma A. Van Genechten S.A. een reeks opvallende speelkaarten in opdracht van Kamala Soap Factory, een zeepfabriek uit Calcutta.

De afgebeelde figuurkaarten tonen niet de ons bekende boeren-, dames- en herenkaarten, maar een Indiase variant daarop. De figuren op de voor- en de achterkant van de speelkaarten werden immers door het Indiase Kamala aangeleverd of besteld. Bovendien was India tijdens de jaren twintig van de vorige eeuw nog een Britse kolonie. Dat verklaart de Engelse termen Jack, Queen en King.

Een tekenaar in dienst van Van Genechten zette de tekeningen met een uitzonderlijk vakmanschap op de druksteen. Dat vakmanschap uit zich ook in de fijne ornamenten zoals Perzisch geïnspireerde gordijnen, zetels of tapijten die de randen sieren.

DE DRUKSTEEN

Van Genechten gebruikte chromolithografie om deze speelkaarten te drukken. Bij deze druktechniek moet voor elke kleur op de speelkaart een aparte druksteen worden aangewend. Van deze steen weten we met zekerheid dat hij gebruikt werd om de zwarte delen van de kaart op papier te zetten.

In de hoeken van de druksteen zijn vier kruisjes aangebracht, aanduidingen om de verschillende kleuren op de juiste positie op de speelkaart te krijgen.

Op de rechter zijkant staat een nummer, dit is het volgnummer van de steen in de 'stenenbibliotheek'. Opdat de drukker een specifieke steen zou kunnen terugvinden, werden de stenen geïnventariseerd. Zo'n steen werd vaak meerdere malen gebruikt. Ofwel om bijbestellingen te garanderen ofwel om de andere kleuren van de speelkaart in kwestie te drukken.

DRUKKERIJ VAN GENECHTEN OMSTREEKS 1920

Wat Van Genechten met deze spellen gerealiseerd heeft, kan gerust een sterk staaltje ondernemerschap genoemd worden. Nadat de oude fabriek op de Merodelei in 1909 volledig afbrandde, herrees - waar nu het Merodecenter staat - een gloednieuwe fabriek. Kort nadien volgde een nieuwe tegenslag: de Eerste Wereldoorlog was een mokerslag voor de Turnhoutse speelkaartenproductie. Het was een hele prestatie om vier jaar na het einde van de oorlog weer op volle toeren te draaien en bovendien de export naar het buitenland weer op peil te hebben. Rond die tijd exporteerde Van Genechten - behalve naar Europese landen - ook al naar India, Oost-Azië, Australië, Noord-Afrika en Zuid-Amerika.

Ter plaatse werkte de firma met tussenpersonen die de klantencontacten verzorgden. Vanwege de omvang en de populariteit van kaartspellen ter plekke was India een erg interessante afzetmarkt.

MEER DAN EEN SPEELKAART, MEER DAN ZEEP

Speelkaarten hebben doorheen hun lange geschiedenis verschillende doelen gediend: van favoriet tijdverdrijf tot publiciteitsmiddel en zelfs politiek instrument. Afhankelijk van de periode en de plaats verschilden de kaartspellen enorm. Zo geven kaartspellen een soms verrassende blik op de wereldgeschiedenis en culturele verschillen.

Ook voor dit kaartspel is dit niet anders.

Na de Eerste Wereldoorlog, waarin bijna anderhalf miljoen Indiërs met de Britten meevochten, ontstond immers een steeds sterker nationaal bewustzijn en een groeiende onafhankelijkheidsbeweging in India. Eén van deze was de Swadeshi-beweging die sinds 1905 buitenlandse goederen beteugelde en inzette op binnenlandse productie.

Zeep werd zo een van de eerste producten die Indiërs zelf produceerden als boycot tegen Britse producten. De beweging kreeg zijn enorme omvang en vorm nadat rijke Indiërs geld en land schonken en had een belangrijke inbreng in de latere onafhankelijkheid van India.

Dat deze Indiase zeepfabriek voor een Turnhoutse speelkaartenfabrikant kiest, is dus wel opvallend te noemen. Het levert ons alvast een honderdjarige, Turnhoutse druksteen met een verrassend internationale, politieke en culturele geschiedenis.

Tekst: Seppe Lenaerts
Foto: Bram Luyts

INVENTARIS

- Speelkaartenmuseum, Druivenstraat 18, B-2300 Turnhout
Inventarisnummer: MW94

Musea Turnhout • Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout
Tel: +32 14 44 33 98 • www.turnhout.be/musea

Het object van de maand is een initiatief van Musea Turnhout. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze websites.

TURNHOUT

v.u.: Paul Van Miert, Campus Blairon 200, B-2300 Turnhout

 Vlaanderen
verbeelding werkt

 ERKEND
MUSEUM

 TURNHOUT
SPEELKAARTEN
MUSEUM